

Sentencje łacińskie w krzyżówkach

Małgorzata Mameła

Sentencje łacińskie w krzyżówkach powstały w odpowiedzi na zapotrzebowanie osób uczących się tego języka na powiedzenia łacińskie. Warto przy okazji przypomnieć nazwiska ich twórców.

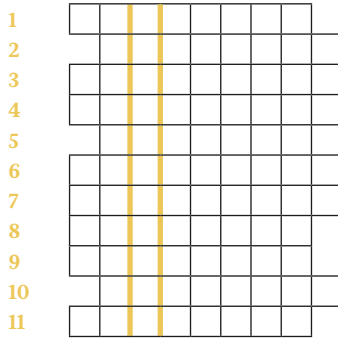
W praktyce szkolnej, jak i w edukacji, ważne jest znalezienie atrakcyjnej formy przekazania treści. Takim rodzajem urozmaicenia jest niewątpliwie krzyżówka, postanowiłam więc nadać sentencjom łacińskim tę właśnie formę. Jest w niej element wyzwania, ale też i spełnienia, a nade wszystko element poszukiwania, tak przydatny przy przyswajaniu sobie nowych wiadomości. Wszyscy miłośnicy łaciny znajdą w tych sentencjach ponadczasowe wartości i bogactwo mądrości życiowych, a ich znajomość przyniesie lepsze zrozumienie nie tylko świata antycznego, ale również praw rządzących światem współczesnych. Przez wieki nie zmieniły się prawdy o człowieku i relacje między-ludzkie, więc wybrane przeze mnie sentencje są nadal aktualne.

W krzyżówkach użyto formy łacińskiej nazwiska autora danego powiedzenia, choćby nawet był on Grekiem lub autorem pochodzącym z odległych obszarów Imperium Romanum. Wyjątkowo imiona czterech Ewangelistów lub Ojców Kościoła przytoczone są w formie spolszczonej. Wyływa to ze zwyczajowej tradycji nazewnictwa.

W każdej krzyżówce hasło do odgadnięcia, czyli nazwisko autora sentencji, oprócz przytoczenia jego powiedzenia, zostało wzbogacone o rys jego działalności literackiej lub filozoficznej. Jeśli chodzi o filozofów, to jedynie sygnałnie przedstawiam zarys działalności szkoły filozoficznej, którą dany twórca założył lub był jej wybitnym przedstawicielem. Zachęcam też do sięgnięcia po *Słownik pisarzy antycznych* pod redakcją Anny Świderkówny, którego hasła pisali najwybitniejsi filologowie klasycyści. Sentencje można znaleźć w książce *Dicta* Czesława Michalunio lub w Internecie.

Krzyżówki niniejsze są pomyślane w taki sposób, by na podstawie sentencji podać nazwisko autora. Hasłem jest również nazwisko autora powiedzenia. W rozwiązaniu dodatkowo jest przytoczona myśl tego autora.

Aby ułatwić znalezienie prawidłowej odpowiedzi, podaję właściwe rozwiązanie i hasło. W ten sposób możemy w atrakcyjnej formie przyswoić sobie niektóre z powiedzeń znanych w łacińskim kształcie językowym.

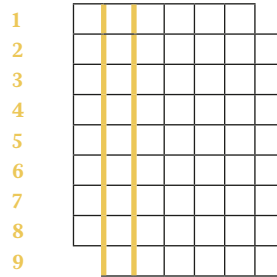
1) In aqua scribere 2) Vox populi vox Dei 3) Actum ne agas 4) Antiquus amor cancer est 5) Discite, quam parvo liceat producere vitam et quantum natura petat 6) Nihil agendo homines male agere discut 7) Sustine et abstine 8) Blandum laudatur a malis mendacium, bonis honesta fert exitium veritas 9) Eripuit caelo fulmen, mox scepra tyrannis 10) Pugnis et calcibus, unguibus et rostro 11) Loqui ignorabit, qui tacere nesciet

Rozwiązanie: 1) Catullus 2) Hesiodus 3) Terentius 4) Petronius 5) Lucanus 6) Columella 7) Epictetus 8) Phaedrus 9) Manilius 10) Lucianus 11) Ausonius

Hasło: Tertulianus (Adversus regulam [fidei] nihil scire omnia scire est)

TERTULIANUS Quintus Septimus Florens – chrześcijański pisarz łaciński. Urodził się w Kartaginie ok. 155 r., zmarł ok. 220 r. Otrzymał staranne wykształcenie retoryczne i filozoficzne, a po przyjęciu chrztu poświęcił się ożywionej działalności religijnej. Z gorliwością neofity rozpoczął zwalczanie herezji, jednak gwałtowna natura doprowadziła do zerwania z Kościołem, który wydawał mu się nie dość konsekwentny w swych normach moralności. Z jego bogatego dorobku zachowało się 30 dzieł (m.in. *Ad nationes* i *Apologeticus*, dwie znakomite obrony chrześcijaństwa, w których zbija argumenty religijne, społeczne i polityczne wymierzone przeciw niemu, *De praescriptione haereticorum* – będące jednym z najlepszych dzieł Tertuliana).

Tertulian jest pierwszym pisarzem chrześcijańskim piszącym po łacinie. Jego zasługi dla teologii i literatury chrześcijańskiej są bardzo duże. To przede wszystkim rozwinięcie apologetyki i dogmatyki chrześcijańskiej oraz zachowanie fragmentów autorów starożytnych, szczególnie antagonistów ortodoksji chrześcijańskiej, których dzieła zaginęły.

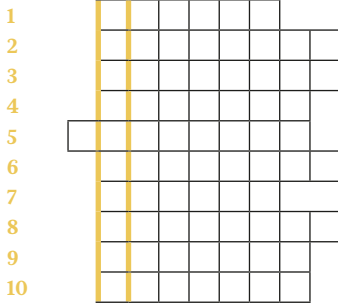
1) Adversae res admonuerunt religionum, confugimus in Capitolium (ad deos) 2) Ferro ignique 3) Ah, nimium faciles, qui tristia crimina caedis fluminea tolli posse putatis aqua 4) Inter os atque offam multa intervenire possunt 5) Fortibus est fortuna viris data 6) Beneficia eo usque laeta sunt, dum videntur exsolvi posse 7) Effigiem Dei formamque quaerere imbecilitas humanae est 8) Absentes adsunt, mortui vivunt 9) Adhibe rationem difficultatibus

Rozwiązanie: 1) Livius 2) Lucanus 3) Ovidius 4) Gellius 5) Ennius 6) Tacitus 7) Plinius 8) Cicero 9) Seneca

Hasło: Iuvenalis (Vitam impendere vero)

IUVENALIS Decimus Iunius pochodził z Akwinum w Kampanii – urodził się ok. roku 60, zmarł w 130 roku. Był rzymskim poetą satyrycznym. Pochodził z zamożnej rodziny, która zapewniła mu wykształcenie. Po odbyciu służby wojskowej przeniósł się do Rzymu. W satyrach odmalował po mistrzowsku obraz degeneracji społeczeństwa rzymskiego, nie szczędząc przy tym jaskrawych barw i patosu, zgodnie z wymaganiami panującej wówczas wszechwładnie w literaturze retoryki. Jego satyry dostarczają nam wiele cennego materiału do poznania epoki, zwłaszcza historii obyczajów tego okresu.

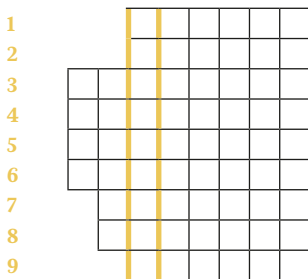
*Non scholae,
sed vitae discimus.
Nie dla szkoły,
lecz dla życia się uczymy.*

1) Adhibenda est quaedam reverentia adversus homines et optimi cuiusque et reliquorum 2) Bellum iustum 3) Talis hominibus fuit oratio, qualis vita 4) Verum index est sui et falsi 5) Bos lassus fortius figit pedem 6) Fundamentum autem est iustitiae fides, id est dictorum conventorumque constantia et veritas 7) Amicitia semper prodest, amor aliquando etiam nocet 8) Imperium virum ostendit 9) Lapis offensionis et petra scandalii 10) An nescis longas regibus esse manus?

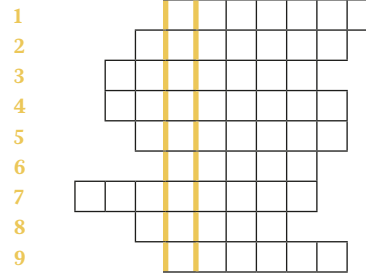
Rozwiązanie: 1) Ciceru 2) Augustyn 3) Socrates 4) Spinoza 5) Hieronim 6) Ulpianus 7) Seneca 8) Diogenes 9) Izajasz 10) Ovidius
Hasło: Cassius Dio (Caesar non supra grammaticos)

CASSIUS DIO COCCEIANUS pochodził z Nikai w Bitynii – urodził się ok. 155 r. i żył do 235 r.. Był historykiem greckim. Przez 22 lata pracował nad swym głównym dziełem *Historia Romana* w 80 księgach. Obejmuje ona dzieje Rzymu od założenia miasta do czasów Aleksandra Sewera. Część tego monumentalnego dzieła zaginęła.

1) Qui in utero est, pro iam nato habetur 2) Omnes mortales sese laudari optant 3) Quod vides perisse, perditum ducas 4) Aequa tellus pauperi recluditor regumque pueris 5) Litterarum radices amarae, fructus dulces 6) Nascentes morimur, finisque ab origine pendet 7) Amicus alter ego 8) Variam semper dant otia mentem 9) Ars longa, vita brevis

Rozwiązanie: 1) Paulus 2) Ennius 3) Catullus 4) Horatius 5) Diomedes 6) Manilius 7) Cicero 8) Lucanus 9) Seneca
Hasło: Petronius (Vinum mihi in cerebrum venit)

1) Bono animo es! Adsum Auxilio 2) Quantum est in rebus inane 3) Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum coelorum 4) Aequum est peccatis veniam poscentem reddere rursus 5) Custodire quasi pupillam oculi sui 6) Multorum obtrectatio devicit unius virtutem 7) Ne virilibus officiis fungantur mulieres 8) Cicer cum caule 9) Aufert vim praesentibus malis, qui futura prospexit

Rozwiązanie: 1) Plautus 2) Persius 3) Mateusz 4) Horatius 5) Mojżesz 6) Nepos 7) Ulpianus 8) Tuwim 9) Seneca
Hasło: Petronius (Vile est, quod licet, et animus errore laetus iniurias diligit)

PETRONIUS Gaius zwany Arbitrem – zmarł w 66 r. Był pisarzem i poetą rzymskim. Jego życie i śmierć z rozkazu Nerona przedstawia Tacyt. Był człowiekiem gruntownie wykształconym, umiał używać życia i uchodził w Rzymie za autorytet w sprawach dobrego smaku (dlatego nazywany *arbiter elegantiarum*, stąd przydomek Arbitr), ale potrafił równie dobrze wywiązywać się ze swych obowiązków na stanowisku konsula i prokonsula w Bitynii. Był atorem drobnych, lekkich wierszyków i satyrycznej powieści *Satiricon libri*, z której zachowały się liczne fragmenty.

Bibliografia

- Michalunio, C. SJ (red.) (2010) *Dicta. Zbiór łacińskich sentencji, przysłów, zwrotów i powiedzeń z indeksem osobowym i tematycznym* Kraków: WAM.
- Mała encyklopedia kultury antycznej A-Z (1973) Warszawa: PWN.
- Świderkówna, A. (red.) (1982) *Słownik pisarzy antycznych* Warszawa: Wiedza Powszechna.
- *Wielka Encyklopedia Powszechna* (1962-1970) Warszawa: PWN, t. 1-13.

Materiał pełnoformatowy do wydruku jest dostępny w wersji PDF na stronie www.jows.pl

Maria Mamela

Absolwentka filologii klasycznej i polskiej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Studium Języka Rosyjskiego i Studium Bibliotekarskiego. Pracowała w Zespole Szkół nr 24 w Toruniu. Opublikowała *Testy ortograficzne do ćwiczeń w pisaniu* oraz *Dyktanda*, a także *Zapomniane legendy toruńskie*.